

POSELSTVÍ SVATÉHO OTCE FRANTIŠKA KE SVĚTOVÉMU DNI MÍRU 1. LEDNA 2014

BRATRSTVÍ JAKO ZÁKLAD MÍRU A CESTA K NĚMU

1. Ve svém prvním Poselství ke Světovému dni míru toužím obrátit se ke všem, k jednotlivcům i k národům, a popřát jim život naplněný radostí a nadějí. V srdci každého muže a každé ženy totiž sídlí touha žít plným životem, k němuž patří nepotlačitelný sen o bratrství, které vede člověka ke společenství s druhými. V nich nacházíme nikoli nepřátele a konkurenty, ale bratry, jež máme přijímat a ujímat se jich.

Bratrství je existenciální dimenzí člověka, jenž je vztahovou bytostí. Silné vědomí této vztahové charakteristiky nás vede k tomu, abychom každého člověka viděli jako opravdového bratra a jako opravdovou sestru a tak s ním i jednali; bez toho se vytváření spravedlivé společnosti a pevného a trvalého míru stává nemožným. Hned je třeba připomenout, že bratrství se začínáme učit obvykle v lůně rodiny, hlavně díky zodpovědným a navzájem se doplňujícím úlohám všech jejích členů, zejména otce a matky. Rodina je zdrojem veškerého bratrství, a proto je také základem míru a prvořadou cestou k němu, neboť ze své podstaty by měla přenášet svou lásku na okolní svět.

Trvale se zvětšující propojení a komunikace, které proplétají naši planetu, činí stále zřejmějším vědomí jednoty a společně sdíleného osudu národů na zemi. Vidíme, že v dějinné dynamice je i navzdory etnickým, společenským a kulturním rozdílnostem zaseto povolání k budování jediného společenství tvořeného bratřimi, kteří se navzájem přijímají a starají se jeden o druhého. Takovému povolání se však i dnes často brání a je fakticky popíráno ve světě, jehož charakteristikou je „globalizace lhostejnosti“, kvůli níž si pomalu „zvykáme“ na utrpení druhého a uzavíráme se do sebe.

Zdá se, že v mnoha částech světa neustává vážné porušování základních lidských práv, především práva na život a na svobodu náboženství. Tragický jev obchodování s lidskými bytostmi, s jejichž životy a zoufalstvím lidé bez skrupulí spekulují, představuje jeden znepokojující příklad. K válkám vedeným v podobě ozbrojených konfliktů se připojují války méně viditelné, ale nikoli méně kruté, které se vedou na ekonomickém a finančním poli prostředky stejně tak ničivými pro životy, rodiny a podniky.

Jak prohlašoval Benedikt XVI., globalizace nás sice přibližuje, ale nečiní z nás bratry.¹ Mnoho situací nerovnosti, chudoby a nespravedlnosti kromě toho signalizuje nejen značný nedostatek bratrství, ale i nepřítomnost solidární kultury. Nové ideologie charakterizované rozšířeným individualismem, egoismem a materialistickým konzumerismem oslabují sociální pouta a posilují mentalitu „vyřazení“, která vede k pohrdání a opuštění těch nejslabších a těch, kdo jsou považováni za „neúčinné“. Lidské soužití se tak stává stále podobnějším pragmatickému a egoistickému *do ut des* („dám, abys dal“).

Zároveň se jasně ukazuje, že současné etické systémy jsou neschopné vytvářet autentické bratrské svazky, protože nemůže existovat bratrství postrádající odkaz na společného Otce jako svůj nejvyšší základ.² Pravé bratrství mezi lidmi předpokládá a vyžaduje transcendentní otcovství. Počínaje uznáním takového otcovství se upevňuje bratrství mezi lidmi, čili to, že každý člověk se stává „bližním“ a stará se druhého.

¹ Srov. enc. *Caritas in veritate* (29. června 2009), 19: AAS 101 (2009), 654-655.

² Srov. papež František, enc. *Lumen fidei* (29. června 2013), 54: AAS 105 (2013), 591-592.

« *Kde je tvůj bratr* » (Gen 4,9)

2. Pro to, abychom lépe pochopili povolání člověka k bratrství a lépe poznali překážky, které se staví do cesty jeho uskutečňování, a nalézali způsoby jejich odstraňování, je klíčové nechat se vést poznáváním Božího záměru, jak ho jedinečným způsobem předkládá Písmo svaté.

Podle vyprávění o počátcích se všichni lidé odvozují od společných rodičů Adama a Evy, dvojice stvořené Bohem k jeho obrazu a podobnosti (srov. *Gen 1,26*), z níž se rodí Kain a Ábel. V událostech ze života prvotní rodiny se dočítáme o zrodu společnosti a vývoji vztahů mezi lidmi a mezi národy.

Ábel je pastýř a Kain je rolník. Jejich pravá totožnost a zároveň jejich povolání spočívá v tom, že *jsou bratry* i navzdory jejich různé činnosti a kultuře i způsobu, jímž realizují svůj vztah k Bohu a ke stvoření. Avšak zavraždění Ábela Kainem tragicky prokazuje, že povolání k bratrství je radikálně odmítnuto. Jejich osud (srov. *Gen 4,1-16*) zdůrazňuje obtížnost úlohy, k níž jsou povoláni všichni lidé, a sice žít sjednoceni a pečovat jeden o druhého. Kain se nevyrovnává se zálibou Boží v Ábelovi, který obětoval to nejlepší ze svého stáda – „Bůh příznivě přijal Ábela a jeho obětní dar. Nepřijal však příznivě Kaina a jeho obětní dar“ (*Gen 4,4-5*) – a ze závnosti Ábela zabíjí. Tím odmítá považovat se za bratra toho druhého, mít s ním pozitivní vztah, žít před Bohem a brát na sebe svou zodpovědnost za péči o něj a za jeho ochranu. Na otázku „Kde je tvůj bratr?“, s níž se Bůh obrací na Kaina a žádá, aby vydal počet za svého skutku, odpovídá: „Nevím. Jsem snad strážcem svého bratra?“ (*Gen 4,9*). A dále nám kniha Genesis říká, že „Kain se vzdálil od Boha“ (4,16).

Je třeba se ptát na závažné motivy, které vedly Kaina, aby popřel bratrské pouto a zároveň i pouto vzájemnosti a společenství, jímž byl spojen se svým bratrem Ábelem. Bůh sám Kaina obžalovává a vyčítá mu jeho blízkost ke hříchu: „Hřích stojí u tvých dveří jako skrčené zvíře“ (*Gen 4,7*). Kain však odmítá postavit se proti zlu a rozhodne se i tak pozvednout svou ruku „proti bratru Ábelovi“ (*Gen 4,8*) a tím pohrdne Božím plánem. Tak maří své prvotní povolání být Božím dítětem a žít bratrství.

Příběh Kaina a Ábela nás učí, že lidstvo nese v sobě vepsané povolání k bratrství, ale také možnost ho dramaticky zradit. Dosvědčuje to každodenní egoismus, který se nachází v základě mnoha válek a nespravedlností. Mnoho mužů a žen hne rukou bratří a sester, kteří nedokážou vidět sebe samotné jako bytosti stvořené pro vzájemnost, pro společenství a pro darování.

« *Vy všichni jste bratři* » (Mt 23,8)

3. Spontánně vyvstává otázka, zda muži a ženy tohoto světa někdy dokážou plně odpovídat na touhu po bratrství, kterou do nich vložil Bůh Otec. Dokážou svými silami překonávat lhostejnost, egoismus a nenávisť? Dovedou přijímat legitimní rozdíly, které charakterizují bratry a sestry?

Parafrázi slov Pána Ježíše můžeme shrnout odpověď, kterou nám on dává: protože je zde jeden Otec, kterým je Bůh, vy všichni jste bratři (srov. *Mt 23,8-9*). Kořen bratrství je obsažen v Božím otcovství. Nejedná se o nějaké neurčité otcovství, nerozlišené a neúčinné v dějinách, ale o jasnou a mimořádně konkrétní osobní lásku Boha Otce ke každému člověku (srov. *Mt 6,25-30*). Je to účinné otcovství, které plodí bratrství, protože Boží láska, když je přijímána, stává se tím nejpodivuhodnějším činitelem proměny života a vztahů s druhými a otevírá lidem solidaritě a aktivnímu sdílení.

Konkrétně se lidské bratrství znovu rodí v *Ježíši* a *skrze něho* díky jeho smrti a zmrtvýchvstání. Kříž je definitivním „místem“, kde bylo *založeno* bratrství, jakému sami lidé nejsou schopni dávat zrod. Ježíš Kristus, který na sebe vzal lidskou přirozenost, aby ji spasil,

a který miloval Otce až k smrti, a to k smrti na kříži (srov. *Flp 2,8*), z nás svým zmrtvýchvstáním utváří *nové lidstvo*, v úplném společenství s vůlí Boží a s jeho plánem, jenž zahrnuje plnou realizaci povolání k bratrství.

Ježíš od počátku přebírá Otcův plán a uznává jeho primát přede vším. Avšak Kristus se svou opuštěností k smrti z lásky k Otci stává novým a definitivním počátkem nás všech. Jsme povoláni uznávat se v něm navzájem jako bratři, protože jsme *děťmi* téhož Otce. On sám je Smlouvou a osobním prostorem pro smíření člověka s Bohem a smíření bratří mezi sebou. Ježíšovou smrtí na kříži je překonáno i *rozdělení* mezi národy, mezi lidem Smlouvy a pohanským lidem, který byl zbaven naděje, protože až do této chvíle zůstával stát stranou paktů Příslibu. Jak čteme v Listu k Efezským, Ježíš Kristus je ten, kdo v sobě smiřuje všechny lidi. On je pokojem, protože ze dvou národů vytvořil jeden tým, že zbořil zeď rozdělení, to znamená nepřátelství, která stála mezi nimi. On v sobě vytvořil jediný lid, jediného nového člověka, jediné nové lidstvo (srov. 2,14-16).

Kdo přijme Kristův život a žije v Kristu, ten uznává Boha jako Otce a naprosto se mu dává tím, že ho miluje nadevše. Smířený člověk vidí v Bohu Otce všech a v důsledku toho je povzbuzován, aby žil bratrství otevřené vůči všem. Druhý člověk je v Kristu přijímán a milován jako Boží syn a Boží dcera, jako bratr a sestra; není to někdo cizí a tím méně protivník nebo dokonce nepřítel. V Boží rodině, kde všichni jsou dětmi téhož Otce, a protože jsou naroubováni na Krista, jsou *synové v Synu*, neexistují žádné „životy určené k vyrazení“. Všichni se těší téže nedotknutelné důstojnosti. Všichni jsou milováni Bohem, všichni jsou vykoupeni Kristovou krví; Kristus pro každého zemřel na kříži a vstal z mrtvých. To je důvod, proč nemůžeme zůstat lhostejní k osudu bratří.

Bratrství – základ a cesta míru

4. Za tohoto předpokladu je snadné pochopit, že bratrství je *základem a cestou* míru. Sociální encykliky mých předchůdců nabízejí v tomto směru platnou pomoc. Stačilo by odvolat se na definice míru z encykliky *Populorum progressio* Pavla VI. anebo ze *Sollicitudo rei socialis* Jana Pavla II. Z té první se dozvíme, že integrální rozvoj národů je novým jménem pro mír.³ Z druhé, že mír je *opus solidaritatis* („dílo solidarity“).⁴

Pavel VI. prohlašuje, že v duchu bratrství se mají setkávat nejen lidé, ale i celé národy, a vysvětluje: „V tomto vzájemném porozumění a přátelství, v tomto posvátném společenství musíme... společně pracovat a budovat společnou zdárnou budoucnost lidstva.“⁵ Tato povinnost se týká v první řadě těch nejvíce obdařených. Jejich povinnosti jsou zakořeněny v lidském i nadpřirozeném bratrství a projevují se v trojím aspektu: jako *povinnost solidarity*, která vyžaduje, aby bohaté národy pomáhaly méně rozvinutým; jako *povinnost sociální spravedlnosti*, která žádá korektnější uspořádání chybných vztahů mezi silnými a slabými národy; jako *povinnost univerzální lásky*, která zahrnuje prosazování lidštějšího světa pro všechny, světa, kde by všichni měli co dávat a co dostávat, bez toho že by rozvoj jedněch vytvářel překážku pro rozvoj druhých.⁶

Pokud se mír považuje za *opus solidaritatis*, nelze se zároveň domnívat, že by bratrství nebylo jeho nejdůležitějším základem. Mír, jak prohlašuje Jan Pavel II., je nedělitelné dobro: buď je dobrem pro všechny, nebo pro nikoho. Lze ho skutečně získat a těšit se z něj jako z nejvyšší kvality života a jako z nejvyšší lidského a udržitelného rozvoje pouze tehdy, když se uvádí do života všemi jako „pevná a trvalá odhodlanost usilovat o obecné

³ Srov. Pavel VI., enc. *Populorum progressio* (26. března 1967), 87: AAS 59 (1967), 299.

⁴ Srov. Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), 39: AAS 80 (1988), 566-568.

⁵ Enc. *Populorum progressio* (26. března 1967), 43: AAS 59 (1967), 278-279.

⁶ Srov. *tamtéž*, 44: AAS 59 (1967), 279.

blaho“.⁷ To v sobě zahrnuje, že se nemáme dávat vést „touhou po zisku“ nebo „žízni po moci“. Je třeba být připraven „zapřít sám sebe“ pro druhého, místo abychom ho zneužívali; „sloužit mu“, místo abychom ho utlačovali pro vlastní prospěch... „druhého“ – osobu, lid nebo národ – [nesmíme vidět] jako jakýsi nástroj, jehož pracovní schopnost a tělesnou sílu je možné lacino využívat a potom, když přestane být užitečný, jej odhodit, ale jako bytost nám „podobnou“, „pomocníka“.⁸

Křesťanská solidarita předpokládá, že bližního máme milovat nejen jako „bytost se svými právy a se svou základní rovností vůči všem, ale [jako] živý obraz Boha Otce, vykoupený krví Ježíše Krista a podléhající ustavičnému působení Ducha Svatého“,⁹ jako druhého *bratra*. Jan Pavel II. připomíná: „Vědomí společného otcovství Boha, všelidského bratrství v Kristu, „synů v Synu“, vědomí přítomnosti a životodárného působení Ducha Svatého – to vše dodá našemu pohledu na svět jakoby *nové měřítko* pro jeho výklad“¹⁰ a pro jeho proměnu.

Bratrství – předpoklad pro vítězství nad chudobou

5. V encyklice *Caritas in veritate* můj předchůdce připomínal, že nedostatek bratrství je jednou z velkých příčin chudoby.¹¹ V mnoha společnostech zakoušíme velkou *chudobu vztahů*, která je zapříčiněna nedostatkem pevných vazeb v rodině a ve společenství. S obavami sledujeme růst strádání různého druhu, sociálního vyloučení, osamělosti a různých forem patologické závislosti. Takovouto chudobu lze překonat jen znovuobjevením a zhodnocením *bratrských vztahů* v lůně rodin a společenství, sdílením radostí i bolestí, těžkostí i úspěchů, které provázejí život lidí.

Jestliže na jedné straně zjišťujeme snížení *absolutní chudoby*, na druhé straně nemůžeme nevidět závažný nárůst *relativní chudoby*, to znamená nerovností mezi lidmi a skupinami, žijícími v určitém regionu anebo v určitém sociálně-kulturním prostředí. V tomto směru poslouží také účinná politika, která prosazuje princip *bratrství* a zajišťuje lidem – rovným ve své důstojnosti a ve svých základních právech – přístup ke „kapitálu“, ke službám, vzdělávacím, zdravotním a technickým prostředkům tak, aby každý měl příležitost vyjádřit a realizovat svůj životní plán a mohl se plně rozvíjet jako lidská osoba.

Rovněž shledáváme potřebu politiky, která by sloužila ke zmírnění přílišné nerovnosti v příjmech. Nesmíme zapomínat na církevní nauku o tzv. *sociální hypotéce*. Je-li na jejím základě dovolené – jak říká sv. Tomáš Akvinský – a dokonce potřebné, „aby člověk vlastnil majetek“¹², pak pokud jde o jeho užívání, „musí se na věci právem držené dívat nejen jako na své, ale též jako na společné, a to v tom smyslu, aby mohly být nejen k jeho vlastnímu prospěchu, ale i prospěchu druhých“.¹³

A konečně je zde poslední způsob, jak prosazovat bratrství – a tak vítězit nad chudobou – který musí být v základě všech ostatních. Je to odpoutanost člověka, jenž se rozhodl pro střídmy životní styl jen s tím, co potřebuje, styl toho, kdo sdílí své vlastní bohatství, a tak dokáže zakoušet bratrské společenství s druhými. To je podstatné, chceme-li následovat Ježíše Krista a být skutečně křesťany. Je to případ nejen zasvěcených lidí, kteří

⁷ Enc. *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), 38: AAS 80 (1988), 566.

⁸ *Tamtéž*, 38-39: AAS 80 (1988), 566-567.

⁹ *Tamtéž*, 40: AAS 80 (1988), 569.

¹⁰ *Tamtéž*.

¹¹ Srov. enc. *Caritas in veritate* (29. června 2009), 19: AAS 101 (2009), 654-655.

¹² *Summa Theologiae* II-II, q. 66, art. 2.

¹³ Druhý vatikánský koncil, past. konst. O církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 69. Srov. Lev XIII., enc. *Rerum novarum* (15. května 1891), 19: ASS 23 (1890-1891), 651; Jan Pavel II., enc. *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), 42: AAS 80 (1988), 573-574; Papežská rada *Iustitia et Pax*, *Kompendium sociální nauky církve*, č. 178.

skládají slib chudoby, ale i mnoha rodin a mnoha zodpovědných občanů, kteří pevně věří, že bratrský vztah s bližním představuje ten nejcennější majetek.

Znovuobjevení bratrství v ekonomii

6. Současná vážná finanční a ekonomická krize – která má svůj původ na jedné straně v postupujícím vzdalování se člověka od Boha a od bližního při nenasytném hledání materiálních statků; a na druhé straně ve zbídačení vztahů mezi lidmi i mezi společenstvími – dohnala mnohé, aby znovu hledali uspokojení, štěstí a jistotu v konzumu a v zisku, přesahujícím logiku zdravé ekonomiky. Už v roce 1979 upozorňoval Jan Pavel II., že „skutečně již existuje konkrétní nebezpečí, a můžeme je i sami postřehnout, že zatímco člověk neobyčejně zvětšuje svou vládu nad světem věcí, ztrácí otěže této své vlády a různými způsoby podrobuje onomu světu sám sebe, stává se předmětem mnohostranné manipulace – i když často není přímo postřehnutelná – celou organizací společenského života, výrobním systémem, tlakem hromadných sdělovacích prostředků“.¹⁴

Ekonomické krize, následující jedna po druhé, musejí vést k novým příhodným úvahám o modelech ekonomického rozvoje a o změně životního stylu. Dnešní krize, i přes svůj neblahý dopad na život lidí, může rovněž být vhodnou příležitostí pro nové získání ctností rozvahy, mírnosti, spravedlivosti a pevnosti. Ty nám mohou pomáhat k překonání těžkých okamžiků a ke znovuobjevení bratrských pout, jež nás vážou k sobě navzájem ve veliké důvěře, že člověk má zapotřebí a je schopen dosáhnout něčeho více než maximalizace svého individuálního prospěchu. Pro vytváření a udržení společnosti na míru lidské důstojnosti jsou potřebné především takové ctnosti.

Bratrství zastavuje válku

7. V uplynulém roce mnoho bratří a sester i nadále prožívalo mučivou zkušenost války, která vytváří hlubokou ránu, zasazovanou bratrství.

Je mnoho válek, které se odehrávají uprostřed všeobecné lhostejnosti. Všechny, kdo žijí v zemích, kde zbraně vnucují hrůzu a způsobují ničení, ujistí o své osobní blízkosti i blízkosti celé církve. Ta má za své poslání přinášet Kristovu lásku i bezbranným obětem zapomenutých válek prostřednictvím modlitby za mír, služby raněným, hladovým, utečencům, vysídlencům a všem, kdo žijí ve strachu. Církev pozvedá svůj hlas rovněž proto, aby ke zodpovědným dolehl výkřik této bolesti trpícího lidstva a aby spolu s nepřátelstvím nastal konec veškeré zvůle a potlačování základních lidských práv.¹⁵

Z toho důvodu se chci obrátit s rozhodnou výzvou ke všem, kdo zbraněmi rozsévají násilí a smrt: v tom, koho dnes považujete pouze za nepřítele, jenž má být poražen, znovu objevte svého bratra a zastavte svou ruku! Zřekněte se ozbrojeného boje a vyjděte druhým v ústrety s dialogem, odpuštěním a smířením, abyste okolo sebe obnovili spravedlnost, důvěru a naději! „Z tohoto pohledu se zdá být jasné, že ozbrojené konflikty vždy způsobují v životě národů úmyslné popření jakékoli možnosti mezinárodní shody, vytvářejí hluboká a drásající rozdělení, jejichž zahojení vyžaduje mnoho let. Války představují praktické odmítnutí snahy o dosažení oněch velkých ekonomických a sociálních cílů, které si stanovilo mezinárodní společenství.“¹⁶

Dokud však bude v oběhu tak velké množství zbraní jako dnes, vždy se budou nacházet stále nové záminky, aby se rozpoutalo nepřátelství. Proto se hlásím k výzvě svých

¹⁴ Enc. *Redemptor hominis* (4. března 1979), 16: AAS 61 (1979), 290.

¹⁵ Srov. Papežská rada *Iustitia et Pax*, *Kompendium sociální nauky církve*, č. 159.

¹⁶ Papež František, *Dopis prezidentu Putinovi*, 4. září 2013: *L'Osservatore Romano*, 6. září 2013, str. 1.

předchůdců ve prospěch nešíření zbraní a ke všeobecnému odzbrojení, počínaje jadernými a chemickými zbraněmi.

Musíme však konstatovat, že mezinárodní dohody a zákony států, které jsou sice potřebné a vysoce žádoucí, nejsou samy o sobě dostačující na to, aby chránily lidstvo před rizikem ozbrojených konfliktů. Je potřebná konverze srdcí, která by každému umožnila poznávat v druhém člověku bratra, o něhož se má starat a s nímž má spolupracovat na vytváření života v plnosti pro všechny. Takový duch oživuje mnohé iniciativy občanské společnosti i náboženských organizací při jejich práci ve prospěch míru. Přeji si, aby každodenní úsilí všech i nadále přinášelo plody a aby dosáhlo svého výsledku i v účinné aplikaci práva na mír v mezinárodním právu jakožto základního lidského práva a první potřebné podmínky pro uplatňování všech dalších práv.

Korupce a organizovaný zločin odporují bratrství

8. Horizont bratrství nás obrací k otázce růstu každého muže a ženy a dosažení jejich plné realizace. Správné ambice člověka, především mladého, nesmí být zmařeny nebo podlomeny a nesmí se mu brát naděje na jejich uskutečnění. Ambice však nelze zaměňovat za zneužívání moci. Naopak, je třeba soutěžit ve vzájemné úctě (srov. *Řím 12,10*). I při diskusích, které patří nevyhnutně k životu, je třeba vždy mít na paměti, že jsme bratři, a proto máme vychovávat druhé i sebe k tomu, abychom nepovažovali bližního za nepřítele anebo za protivníka, jehož je třeba vyřadit.

Bratrství plodí sociální mír, protože vytváří rovnováhu mezi svobodou a spravedlností, mezi osobní zodpovědností a solidaritou, mezi dobrem jednotlivců a obecným dobrem. Politické společenství musí tedy jednat transparentním a zodpovědným způsobem, aby tomu napomáhalo. Občané musejí cítit, že je veřejná moc zastupuje s ohledem na jejich svobodu. Mezi občana a instituce se však často vklíní partikulární zájmy, které takový vztah deformují a přispívají k vytváření ovzduší trvalého konfliktu.

Autentický duch bratrství vítězí nad individuálním sobectvím, které odporuje možnosti, aby lidé žili mezi sebou v harmonii. Ve společnosti se takové sobectví rozvíjí v mnoha formách korupce, dnes obecně rozšířené, anebo vytvářením kriminálních organizací od malých skupin až po skupiny, organizované v globálním měřítku, které významně narušují legalitu a spravedlnost a zasahují srdce lidské důstojnosti. Tyto organizace vážně urážejí Boha, škodí bratřím a ničí stvoření, tím spíše, mají-li náboženskou konotaci.

Mám na mysli drásající drama spojené s drogami, na němž se vydělává při pohrdání morálními i občanskými zákony; ničení přírodních zdrojů a znečišťování, k němuž nyní dochází; tragédii vykořisťování pracujících; nedovolené převody peněz a finanční spekulaci, která často nabývá charakteru bezohledného ničení celých sociálních a ekonomických systémů a vystavuje chudobě miliony mužů a žen; mám na mysli prostituci, která každý den kosí nevinné oběti především mezi nejmladšími, jež obírá o budoucnost; mám na mysli odporný obchod s lidskými bytostmi, zločiny vůči mladistvým a jejich zneužívání, otroctví, které se v mnoha částech světa stále ještě hrůzně šíří; mám na mysli často nikým nevnímanou tragédii migrantů, s nimiž se nedůstojně a ilegálně manipuluje. Jan XXIII. o tom napsal: „Je-li společenství lidí založeno jen na vztazích síly, je nutno o něm říci, že v sobě nemá nic lidského, poněvadž lidem je v něm upírána svoboda, místo aby byli vhodně podněcováni ke zvyšování životní úrovně, k dosažení dokonalosti.“¹⁷ Člověk se však může vždy obrátit a nikdy si nesmí zoufat nad nemožností změnit svůj život. Přál bych si, aby to bylo poselství dávající důvěru všem, včetně těch, kdo spáchali nelidské zločiny, protože Bůh nechce, aby hříšník zemřel, ale aby se obrátil a žil (srov. *Ez 18,23*).

¹⁷ Enc. *Pacem in terris* (11. dubna 1963), 17: AAS 55 (1963), 265.

Díváme-li se v širokém kontextu lidského společenství na oblast zločinu a trestu, musíme nutně myslet na nelidské podmínky v mnoha vězeních, kde trestanec je často ponižován na bytost pod úroveň člověka, jeho lidská důstojnost je znásilňována a hasne jakákoli touha a vůle po nápravě. Církev dělá v těchto prostředích mnoho, ponejvíce v tichosti. Povzbuzuji a vyzývám, aby se dělalo stále více, v naději, že tyto aktivity, vykonávané mnoha odvážnými muži a ženami, budou nacházet stále větší poctivou a loajální podporu i u občanských autorit.

Bratrství pomáhá zachovávat a kultivovat přírodu

9. Lidská rodina dostala od Stvořitele společný dar: přírodu. Ke křesťanskému pohledu na stvoření patří pozitivní úsudek o přípustnosti zásahů do přírody, aby se z ní získával prospěch. Předpokladem pro to je zodpovědné jednání, to znamená uznání oné „gramatiky“, která je do ní vepsána, a moudré používání zdrojů ve prospěch všech. Patří k tomu i respekt ke kráse, účelnosti a užitečnosti jednotlivých živých tvorů a k jejich funkci v ekosystému. Příroda je nám k dispozici a my jsme povoláni k tomu, abychom se o ni starali zodpovědně. Místo toho jsme však často vedeni pýchou vycházející z panování, vlastnění, manipulace a vykořisťování. Nestaráme se o přírodu, nerespektujeme ji, nepovažujeme ji za bezplatný dar, o nějž máme pečovat a dávat ho k dispozici bratřím, včetně budoucích generací.

Především *zemědělský sektor* je primárním produktivním odvětvím, jehož základním posláním je kultivovat přírodní zdroje a pečovat o ně pro obživu lidstva. Z tohoto pohledu přetrvávající hanba hladu ve světě ve mně vzbuzuje otázku, kterou chci s vámi sdílet: *Jak užíváme zdroje země?* Dnešní společnosti musejí uvažovat o hierarchii priorit, jimiž je určována výroba. Je nezbytnou povinností, aby se pozemské zdroje využívaly způsobem odstraňujícím hlad všech lidí. Existuje mnoho možných iniciativ a řešení, které se neomezují jen na zvyšování produkce. Dobře víme, že současná výroba je dostačující, a přece nalezneme miliony lidí, kteří trpí a umírají hlady, což je skutečně pobuřující. Je tedy potřebné nacházet způsoby, aby všichni mohli mít prospěch z plodů země, nejen proto, aby se tak přestal zvětšovat rozdíl mezi těmi, kdo mají mnoho, a těmi, kdo se musejí uspokojovat s drobkou, ale především z důvodu spravedlnosti a rovnosti i úcty ke každé lidské bytosti. V tomto smyslu chci všem připomenout potřebu *všeobecného určení statků*, jež je jedním ze základních opěrných bodů sociální nauky církve. Respektování tohoto principu je podstatnou podmínkou pro to, aby byl umožněn účinný a rovný přístup k základním a primárním statkům, které každý člověk potřebuje a má na ně právo.

Závěr

10. Bratrství je třeba objevit, milovat, zakusit, hlásat ho a svědčit o něm. Avšak pouze láska darovaná Bohem nám umožňuje bratrství přijmout a žít ho naplno.

Realistický přístup, potřebný v politice a v ekonomii, se nemůže omezit na technicismus zbavený duchovnosti, který přehlídí transcendentní dimenzi člověka. Pokud chybí otevřenost vůči Bohu, každá lidská aktivita je ochuzena a lidé jsou omezováni na objekty k využívání. Jedině pokud se politika a ekonomika dokážou pohybovat v širokém prostoru zajištěném takovouto otevřeností vůči Bohu, který miluje každého muže a ženu, mohou se utvářet na základě autentického ducha bratrské lásky a mohou být účinným nástrojem integrálního lidského rozvoje a míru.

My křesťané věříme, že v církvi jsme údy jeden druhého, jeden pro druhého jsme potřební, protože každému z nás byla dána milost podle míry Kristova daru ke všeobecnému užítku (srov. *Ef 4,7.25; 1 Kor 12,7*). Kristus přišel na svět, aby nám přinesl božskou milost, to znamená možnost účastnit se na jeho životě. To umožňuje sprádat naše bratrské vztahy

vyznačující se vzájemností, odpuštěním, naprostým sebedarováním podle šířky a hloubky Boží lásky, darované lidstvu jím, který jako ukřižovaný a zmrtvýchvstalý přitahuje všechny k sobě: „Nové přikázání vám dávám: Milujte se navzájem, jak jsem já miloval vás, tak se navzájem milujte vy. Podle toho všichni poznají, že jste mými učedníky, budete-li mít lásku k sobě navzájem“ (*Jan 13,34-35*). To je ta radostná zvěst, která od každého vyžaduje krok navíc, trvalé cvičení v empatii a v naslouchání bolestem a radostem druhého, i toho ode mne nejvzdálenějšího, vyžaduje, abychom se vydali na náročnou cestu lásky, která dokáže darovat sebe a zdarma se vydávat pro dobro každého bratra a sestry.

Kristus objímá každého člověka a chce, aby se nikdo neztratil: „Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen“ (*Jan 3,17*). Činí tak, aniž by někoho utlačoval nebo nutil, aby mu otevřel dveře svého srdce a své mysli. „Kdo je mezi vámi největší, ať je jako nejmenší, a kdo je představený, ať je jako ten, kdo druhým slouží“ – říká Ježíš Kristus – „já jsem mezi vámi jako ten, kdo slouží“ (*Lk 22,26-27*). Každá aktivita se tedy musí vyznačovat postojem služby lidem, především těm nejvzdálenějším a neznámým. Služba je duší onoho bratrství, které vytváří mír.

Kéž nám Ježíšova Matka Maria pomáhá, abychom chápali a každodenně žili bratrství, které tryská ze srdce jejího Syna, a tak přinášeli mír každému člověku na naší milované zemi.

Ve Vatikánu 8. prosince 2013

FRANTIŠEK